

Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Навчально-науковий інститут фізичної культури

Кафедра логопедії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор НН інституту
фізичної культури
М. О. Лянной
« 2 » 09 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЛОГОПЕДІЯ

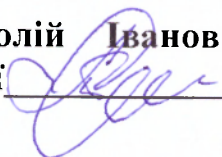
Галузь знань – 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність – 016 Спеціальна освіта
Освітньо-професійна програма – Спеціальна освіта
(Логопедія)

Другий (магістерський) рівень вищої освіти

Мова навчання – українська

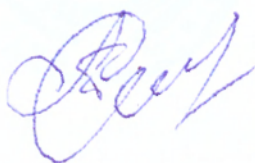
Погоджено науково-методичною
комісією НН інституту фізичної
культури
« 2 » 09 2021 р.
Голова
_____ Мороз Л.В., к.пед.н., доцент

Розробник: **Кравченко Анатолій Іванович**, кандидат педагогічних наук, професор кафедри логопедії

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри логопедії
Протокол № 1 від «30» серпня 2021 р.

Завідувач кафедри

Кравченко А.І., к. пед. н., професор

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 7	магістр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й		1-й	
Семестр			
1 – 2-й		1 – 2-й	
Лекції			
26 год.		8	
Практичні, семінарські			
32 год.		8	
Лабораторні			
0 год.		0 год.	
Самостійна робота			
150 год.		192 год.	
Консультації: 2 год.			
Вид контролю: <i>екзамен</i>			
Загальна кількість годин – 210 год.			

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

Освітній компонент (ОК 2.04) «Логопедія» належить до обов'язкових освітніх компонентів ОПП Спеціальна освіта (Логопедія) за спеціальністю 016 Спеціальна освіта (016.01 Логопедія).

Мета – ознайомлення здобувачів з науково-теоретичними засадами логопедії; підготовка здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти до опанування професійними компетентностями спрямованими на виявлення, виправлення та профілактику порушень мовленнєвого розвитку різних категорій осіб.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні *знати*:

- основні етапи розвитку мовлення в онтогенезі;
- структурні компоненти мовленнєвої діяльності в нормі та при порушеному розвитку;
- закономірності формування мовленнєвих умінь та навичок під час типового та порушеного розвитку;
- класифікації порушень мовлення;
- причини виникнення мовленнєвих розладів;
- основні форми мовленнєвих порушень, їх розповсюдженість у різні вікові періоди;
- визначення, причини, механізми, форми порушень мовленнєвого розвитку, їх симптоматику;

вміти:

- володіти прийомами диференціальної діагностики порушень мовленнєвого розвитку осіб різного віку;
- аналізувати симптоматику розладів мовлення;
- визначати та впроваджувати основні етапи послідовної корекційно-педагогічної роботи щодо усунення порушень мовленнєвого розвитку.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Сучасні проблеми логопедії» є:

- формування професійних компетентностей здобувачів щодо специфіки організації та змісту логокорекційної допомоги особам із мовленнєвими розладами в Україні;
- оволодіння майбутніми фахівцями теоретико-методологічними засадам диференційованого виявлення та виправлення порушень мовленнєвого розвитку;
- формування особистісних якостей вчителя-логопеда, оволодіння сучасними технологіями здійснення корекційно-розвивальної роботи в закладах освіти, центрах.

Вивчення дисципліни «Логопедія» передбачає формування в студентів наступних фахових компетентностей:

Інтегральної компетентності: *ІК.* здатності розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

Загальних компетентностей:

ЗК-1. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК-2. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК-3. Здатність працювати в команді.

ЗК-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК-6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК-7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК-9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК-10. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

Спеціальних компетентностей:

СК-1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем спеціальної та інклюзивної освіти.

СК-2. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами (залежно від спеціалізації).

СК-3. Здатність здійснювати діагностико-аналітичну, корекційно-розвивальну, консультативну діяльність з урахуванням особливих освітніх потреб здобувачів.

СК-4. Здатність ефективно взаємодіяти з батьками, колегами, іншими фахівцями у процесі психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами на засадах партнерства.

СК-5. Здатність приймати ефективні рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК-6. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності, приймати рішення та продовжувати навчання та/або підвищення професійної кваліфікації відповідно до наявних потреб і запитів.

СК-7. Здатність до організації освітнього процесу у спеціальних закладах дошкільної і загальної середньої освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій.

СК-8. Здатність до організації процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища.

СК-9. Здатність до організації безпечного і здоров'язбережувального освітнього середовища, у тому числі інклюзивного освітнього середовища.

СК-10. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та/або освітні проекти у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

СК-11. Здатність до виконання корекційно-освітньої діяльності з профілактики, подолання порушень мовленнєвого розвитку в освітньому, реабілітаційному процесі незалежно від типу закладу і форми організації освітньої діяльності.

СК-12. Здатність розробляти, адаптувати та впроваджувати освітні програми та навчальні матеріали, які забезпечують індивідуальний та диференційований підхід щодо осіб із мовленнєвими порушеннями та осіб з особливими освітніми потребами незалежно від їх етіології і патогенезу.

СК-13. Здатність створювати сприятливі передумови та налаштовувати осіб із мовленнєвими порушеннями на процеси: навчання, виховання, розвитку, корекції, реабілітації, абілітації.

СК-14. Здатність здійснювати логопедичний супровід осіб із мовленнєвими порушеннями.

3. Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С.Макаренка, затвердженого наказом № 420 від 30 вересня 2019 року.

Результати навчання за дисципліною:

РН 3. Розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами, генерувати нові ідеї для удосконалення навчання, виховання, розвитку та соціалізації цих осіб.

РН 4. Добирати та застосовувати ефективні методики комплексного оцінювання розвитку дітей, рефлексувати та критично аналізувати достовірність одержаних результатів оцінювання, визначати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей та рівень освітньої підтримки.

РН 5. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня функціонування, обмеження життєдіяльності та розвитку дитини з особливими освітніми потребами, забезпечувати ефективність власних дій.

РН 6. Встановлювати ефективну взаємодію з батьками, колегами, фахівцями, різними соціальними інституціями з метою забезпечення якості спеціальної та інклюзивної освіти на засадах партнерства.

РН 9. Вільно спілкуватись усно і письмово українською та іноземною мовами при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій в сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

РН 10. Відшуковувати необхідні дані в науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати ці дані.

РН 12. Організовувати та здійснювати методичний супровід процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах спеціальних закладів освіти та інклюзивного освітнього середовища.

РН 13. Розробляти та реалізовувати заходи зі створення безпечного і здоров'язбережувального освітнього середовища, забезпечувати його якість та ефективність освітнього процесу з урахуванням особливих освітніх потреб, можливостей та здібностей дітей.

РН 15. Проводити необхідні діагностичні засоби для визначення особливостей мовленнєвого розвитку (зокрема мовленнєвої патології) у дітей та дорослих, планувати корекційно-логопедичний процес та прогнозувати його результативність.

РН 16. Застосовувати методику логопедичної роботи відповідно до етіології та патогенезу мовленнєвих порушень, вікових та індивідуальних особливостей суб'єкта корекції чи реабілітації.

РН 17. Впроваджувати в професійну діяльність методики та педагогічні технології навчання, виховання, супроводу та реабілітації осіб із мовленнєвими порушеннями.

РН 18. Впроваджувати освітні програми та навчальні матеріали з метою забезпечення індивідуального та диференційованого підходу щодо осіб із мовленнєвими та психофізичними порушеннями.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	Студент виявляє творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для творчого вирішення навчальних завдань, переконливо аргументує відповіді, обґрунтовує власні міркування та умозаключення.
82 – 89	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, правильно вирішує навчальні завдання, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких не значна, добирає аргументи для підтвердження думок.
74 – 81	Студент вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти допущені помилки.
64 – 73	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є суттєві.
60 – 63	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за вихідний, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, з допомогою викладача може виправляти значну кількість суттєвих помилок.
35 – 59	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.
1 – 34	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.

Критерії поточного контролю знань і умінь студентів

За одне заняття студент має змогу отримати від 1 до 6,25 балів:

- виконання кожної практичної роботи оцінюється від 1 до 5 балів.
- виконання кожного самостійного завдання оцінюється від 1 до 1,25 балів.

Розподіл балів

<i>Розділ 1</i>			Разом	Сума	Підсумковий (екзамен)	Разом
Поточний контроль						
<i>Розділ 1</i>						
Т 1.1.	Т 1.2.	Т 1.3.				
5	5	5				
Самостійна робота						
1,25	1,25	1,25				
<i>Розділ 2</i>						
Поточний контроль						
Т 2.1.	Т 2.2.	Т 2.3.				
5	5	5				
Самостійна робота						
1,25	1,25	1,25				
<i>Розділ 3</i>						
Поточний контроль						
Т 3.1.	Т 3.2.	Т 3.3.				
5	5	5				
Самостійна робота						
1,25	1,25	1,25				
<i>Розділ 4</i>						
Поточний контроль						
Т 4.1.	Т 4.2.	Т 4.3.				
5	5	5				
Самостійна робота						
1,25	1,25	1,25				
<i>Розділ 5</i>						
Поточний контроль						
Т 5.1	Т 5.2	Т 5.3				
5	5	10				
Самостійна робота						
1,25	1,25	2,5				
			75	25	100	

Т 1.1, Т 1.2 ... Т 3.3 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	
60 – 63	E	задовільно
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: екзамен, комплексна контрольна робота, поточне теоретичне опитування, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, інші види індивідуальних та групових завдань тощо.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. ЛОГОПЕДИЧНА РОБОТА ПРИ ДИСЛАЛІЇ, ПОРУШЕННІ ГОЛОСУ, ЗАЇКАННІ

Тема 1.1. Логопедична робота при дислалії

1. Логопедія як спеціальна педагогічна наука.

Науково-теоретичні основи логопедії. Предмет і завдання логопедії. Принципи та методи логопедії. Значення логопедії. Відмінності мовленнєвої норми та патології. Понятійно-категоріальний апарат логопедії.

2. Етіологія та класифікація порушень мовлення.

Причини мовленнєвих порушень. Розмежування «первинних» та «вторинних» мовленнєвих порушень. Статистика мовленнєвих порушень. Характеристика підходів до аналізу мовленнєвих вад. Сучасні клініко-педагогічна та психолого-педагогічна класифікації мовленнєвих розладів.

3. Загальна характеристика дислалії. Форми дислалії.

Визначення дислалії. Відомості з історії вивчення вад звуковимови. Поширеність та особливості прояву дислалії в різних вікових групах дітей. Вплив вад звуковимови на оволодіння грамотою та розвиток особистості дитини. Класифікація дислалії, характеристика різних форм дислалії (функціональна, акустико-фонематична, артикуляторно-фонематична, артикуляторно-фонетична). Поняття «простої» та «складної» дислалії, їх характеристика.

4. Логопедична робота при дислалії.

Мета, зміст та методика обстеження дітей з дислалією. Диференціальна діагностика дислалії, її відмежування від інших вад мовлення. Методика логопедичного впливу при дислалії. Етапи логопедичного впливу при дислалії, їх зміст та особливості. Структура логопедичних занять при дислалії. Особливості використання різних засобів на логопедичних заняттях.

Тема 1.2. Порушення голосу.

1. Загальна характеристика порушень голосу.

Механізм голосоутворення. Характеристика голосу. Вікові особливості голосоутворення. Причини порушень голосу.

2. Види порушень голосу.

Функціональні порушення голосу: види та причини. Органічні порушення голосу: види та причини. Класифікація порушень голосу на основі клінічного підходу до визначення патологічного стану фонаційного апарату (за ступенем прояву порушень голосу, за оцінкою рівня ураження фонаційного апарату, за наявністю/відсутністю органічних уражень).

3. Корекційна робота з подолання порушень голосу.

Відновлення голосу при функціональних порушеннях голосу. Відновлення голосу при органічних порушеннях голосу.

Тема 1.3. Заїкання

1. Загальна характеристика заїкання. Історія.

Теорії Г. Гутцмана, І. Сікорського, А. Куссмауля – аналітико-синтетичний метод подолання заїкання. Вища рада гігієни. Перші установи для надання допомоги заїкуватим (20-ті роки ХХ ст.). Значимість вчення І. Павлова для розроблення проблеми заїкання. Профілактичний напрям (30-ті роки ХХ ст.). Розроблення комплексного методу впливу на особу, що заїкається. Розвиток вчення про заїкання з 60-тих років по теперішній час.

2. Клініко-фізіологічна характеристика заїкання.

Етіологія та патогенез заїкання. Екзогенні та ендогенні чинники. Дві групи причин заїкання: ті, що призводять до заїкання («грунт»), та вихідні («поштовхи»). Науково-теоретичні основи дослідження заїкання. Тонічні та клонічні мовленнєві судоми.

Дихальні, артикуляційні та голосові судоми. Групи дітей, які заїкаються. Фізіологія заїкання. Поняття про мовленнєве коло.

3. Класифікація заїкання.

Невротична форма заїкання. Час та характер виникнення, причини. Мовленнєвий онтогенез. Розвиток загальної моторики. Характеристика мовленнєвого порушення. Неврозоподібна форма заїкання. Час та характер виникнення, причини. Мовленнєвий онтогенез. Розвиток загальної моторики. М'язовий тонус. Клінічні варіанти церебрастенічного синдрому. Характеристика мовленнєвого порушення.

4. Особливості особистості заїкуватих.

Розподіл хворих на заїкання на групи (за М. Буяновим). Психологічні особливості дітей із заїканням. Феномен фіксованості на ваді.

5. Обстеження осіб, що страждають на заїкання.

Збирання анамнестичних даних. Обстеження стану мовлення та моторики. Вивчення особистісних особливостей заїкуватого. Особливості обстеження осіб різного віку. Складання «мовленнєвого статусу». Психолого-педагогічний висновок.

6. Корекційна робота при заїканні.

Комплекс лікувально-педагогічних заходів (лікувально-оздоровчий та корекційно-виховний напрями). Методики логопедичної роботи із дітьми дошкільного віку: Н. Власової та О Рау, Н. Чевельової, С. Миронової, В. Селіверстова, Л. Крапівіної, Г. Волкової. Ігри та вправи для подолання заїкання В. Рождественської, І. Вигодського, Е.Пелінгер, Л. Успенської. Методики подолання заїкання в учнів, підлітків та дорослих: Н. Чевельової, В. Селіверстова, А. Ястребової, В. Шкловського, Н. Асатіані, Некрасової, Л. Арутюнян тощо. Вимоги до проведення занять. Фактори, що впливають на якість мовлення при заїканні. Нетрадиційні методи корекції заїкання.

7. Профілактика заїкання

Напрями профілактики заїкання: запобігання виникненню заїкуватості у дітей, хроніфікації і рецидивам заїкуватості, порушенням соціальної адаптації. Групи дітей із чинником ризику із заїкуватості. Правила мовленнєвого спілкування батьків із дітьми. Фактори ризику. Ранній мовленнєвий розвиток, затримка мовленнєвого розвитку, сімейна ліворукість, двомовність, наявність заїкуватих у сім'ї. Підготовка дитини до школи.

Розділ 2. РИНОЛАЛІЯ. ДИЗАРТРИЯ. АФАЗІЯ.

Тема 2.1. Ринопалія

1. Поняття ринопалії.

Визначення ринопалії як мовленнєвого розладу. Форми ринопалії. Механізм утворення ротових та носових звуків при відкритій ринопалії. Порівняння з механізмом формування звуків у нормі. Причини вродженої та набутої відкритої ринопалії.

2. Класифікація ринопалії.

Відкрита та закрита ринопалія. Приклади дефектів будови артикуляційного апарату. Характеристика розщелини губ та піднебіння. Диференціація розщелин повних та часткових. Розщелина язичка м'якого піднебіння.

3. Вроджені щілини та їх вплив на мовленнєвий та психофізичний розвиток дитини.

Порушення дихальної функції у дітей з вродженою патологією піднебіння. Порушення у дітей з розщелинами губи та піднебіння голосової функції. Вплив на формування звуковимови вродженої розщелини піднебіння. Формування імпресивного мовлення дітей з ринопалією. Вроджені щілини та їх вплив на психофізичний розвиток дитини. Розлади голосу при ринопалії та їх корекція.

4. Корекційна робота при ринопалії.

Принципи обстеження дітей з патологією піднебіння. Завдання обстеження дітей з вродженими вадами губи та піднебіння: завдання доопераційної логопедичної роботи з дітьми при ринопалії, післяопераційної логопедичної роботи та пояснити, чим вони

відрізняються від завдань доопераційної роботи. Етапи підготовчого періоду корекційно-педагогічної роботи. Мета кожного етапу. Основні етапи корекційно-педагогічної роботи з дитиною-ринолаліком, мета кожного з них. Основні етапи післяопераційної логопедичної роботи, їх завдання. Основні розділи післяопераційної логопедичної роботи, їх мета, зміст. Характеристика методик роботи з дітьми з ринолалією до- та після операції. Основні принципи роботи з дітьми при відкритій ринолалії.

Тема 2.2. Дизартрія

1. Поняття про дизартричні порушення.

Суть та прояви дизартрії. Класифікація дизартричних порушень. Основні дизартричні синдроми. Характеристика пізнавальної діяльності дітей з дизартричними порушеннями.

2. Обстеження дітей з дизартричними порушеннями.

Мета обстеження, основні критерії діагностування. Прийоми ранньої діагностики дизартрії. Вивчення стану рухової сфери. Вивчення стану мовленнєвомоторної сфери. Вивчення стану усного мовлення. Диференційна діагностика дизартрії. Діагностика стертих (або мінімальних) проявів дизартрії.

3. Система корекційно-педагогічної роботи.

Мета, етапи та напрями корекційної роботи. Розвиток загальної моторики. Корекція артикуляційних порушень. Розвиток голосу. Корекція мовленнєвого дихання. Корекція звуковимови. Схема проведення логопедичних занять з дітьми, які мають дизартричні порушення. Зміст логопедичної роботи, спрямований на усунення стертих форм дизартрії.

Тема 2.3. Алалія

1. Загальна характеристика алалії. Етіологія і патогенез алалії.

Загальна характеристика алалії. Причини виникнення алалій. Форми алалій. Клінічна картина алалії. Супутні симптоми. Прогнози алалій. Лікування і логопедична корекція.

2. Особливості мовленнєвого розвитку дітей з алалією.

Тезаурус алалій. Порівняння мовленнєвого розвитку за умов онто- та дезонтогенезу. Вивчення та аналіз науково-методичних посібників з проблеми системного порушення мовлення у дітей і дорослих.

3. Зміст та методика психолого-логопедичного обстеження дітей з алалією.

Аналіз програм, корекційної логопедичної роботи з дітьми та дорослими які мають тяжкі розлади мовлення. Вивчення та аналіз структури та змісту методик комплексного психолого-педагогічного обстеження осіб із аномальним мовленнєвим розвитком. Аналіз анамнестичних даних дітей і дорослих із метою виявлення причин порушення.

4. Логопедична робота з дітьми із алалією.

Система корекційної роботи при моторній алалії. Основні завдання та напрями корекційної роботи. Зміст роботи з корекції мовленнєвих порушень та розвитку мовлення. Система корекційної роботи при сенсорній алалії. Основні завдання та напрями корекційної роботи. Зміст роботи з корекції мовленнєвих порушень та розвитку мовлення.

РОЗДІЛ 3. АФАЗІЯ. ПОРУШЕННЯ ГОЛОСУ

Тема 3.1. Афазія

1. Загальна характеристика афазії

Поняття про афазію як системне порушення мовлення, яке охоплює різні рівні організації мовлення. Залежність форми афазії, тяжкості та характеру проявів від поширеності та локалізації ураження, характеру порушення мозкового кровообігу, стану збережених відділів мозку. Поняття про афазіологію. Історичний аспект вивчення афазії. Етапи розвитку вчення про афазію за І. Зайцевим. Дитяча афазія. Схожість та відмінність дитячої афазії та афазії дорослих. Характерні ознаки дитячої афазії за М. Крітчлі. Короткий огляд класифікацій афазії. Класифікація К. Верніке та Л. Ліхтгейм (класична неврологічна). Класифікація Ж. Шарко (втрата певних здібностей внаслідок втрати

пам'яті). Класифікація А. Кусмауля. Класифікація Р. Якобсона. Класифікація В. Орфінської (нейролінгвістична).

2. Обстеження хворого на афазію

Схема обстеження людини з афазією за Т. Візель. Значимість попередньої бесіди для визначення тактики діагностичного обстеження. Вивчення стану рухів і дій. Дослідження стереогнозу, зорового та акустичного гнозису. Обстеження мовленнєвих функцій. Обстеження стану інтелекту хворих на афазію. Обстеження пам'яті. Визначення наявності ліворукості. Складання заключення із загальною характеристикою мовлення.

3. Основи відновлювального навчання при афазії

Характеристика підходів до відновлення мовлення при афазії: П. Брока, А. Гуцмана, Б. Ананьєва та С. Астахова, Т. Мохової, В. Когана, О. Р. Лурія. Пряма та обхідна компенсація. Сучасні концепції відновлювального навчання Л. Цветкової, Т. Ахутіної, Т. Візель. Умови відновлювального навчання. Методологічні основи відновлювального навчання. Психофізіологічні, психологічні та психолого-педагогічні принципи. Завдання відновлювального навчання за Л. Цветковою. Вимоги до методів, які застосовуються у практиці навчання хворих з афазією. Гострий та резидуальний періоди. Організація корекційно-педагогічної роботи при афазії.

Тема 3.2. Форми афазії

1. Акустико-гностична сенсорна афазія

Характеристика акустико-гностичної форми афазії. Локалізація. Порушення акустичного аналізу та синтезу, що проявляється у порушення фонематичного слуху, як центральний механізм акустико-гностичної афазії. Центральний симптом. Характеристика усного та писемного мовлення. Особливості відновлення мовлення. Основне завдання. Етапи корекційної роботи.

2. Акустико-мнестична сенсорна афазія

Характеристика акустико-мнестичної форми афазії. Локалізація. Порушення мовнослухової пам'яті, звуження обсягу акустичного сприймання, порушення зорових предметних образів-уявлень як центральні механізми акустико-мнестичної афазії. Порушення розуміння мовлення, повторення як центральним дефект. Характеристика усного та писемного мовлення. Особливості відновлення мовлення. Основне завдання. Етапи корекційної роботи.

3. Семантична афазія

Характеристика семантичної форми афазії. Локалізація. Порушення симультанного просторового сприймання як центральний механізм семантичної афазії. Порушення розуміння логіко-граматичних конструкцій як центральний дефект. Характеристика усного та писемного мовлення.

Особливості відновлення мовлення. Основне завдання. Етапи корекційної роботи.

4. Аферентна афазія

Характеристика аферентної форми афазії. Локалізація. Кінестетична апраксія як центральний механізм аферентної афазії. Порушення тонких артикуляційних рухів як центральний дефект, що проявляється у нездатності при вимові встановити необхідне положення органів артикуляції. Характеристика усного та писемного мовлення. Два варіанти аферентної афазії (за О. Лурія). Особливості відновлення мовлення. Основне завдання. Етапи корекційної роботи.

5. Еферентна афазія

Характеристика еферентної форми афазії. Локалізація. Кінетична апраксія як центральний механізм еферентної афазії, що проявляється у нездатності своєчасного переключення з одного артикуляційного акту на інший. Центральним симптомом. Характеристика усного та писемного мовлення. Три варіанти еферентної афазії. Особливості відновлення мовлення. Основне завдання. Етапи корекційної роботи.

6. Динамічна афазія

Характеристика динамічної форми афазії. Локалізація. Порушення внутрішнього мовлення як центральний механізм динамічної афазії. Порушення продуктивного активного мовлення як центральний розлад. Характеристика усного та писемного мовлення. Особливості відновлення мовлення. Основне завдання. Етапи корекційної роботи.

Тема 3.3. Порушення голосу.

1. Загальна характеристика порушень голосу.

Механізм голосоутворення. Характеристика голосу. Вікові особливості голосоутворення. Причини порушень голосу.

2. Види порушень голосу.

Функціональні порушення голосу: види та причини. Органічні порушення голосу: види та причини. Класифікація порушень голосу на основі клінічного підходу до визначення патологічного стану фонаційного апарату (за ступенем прояву порушень голосу, за оцінкою рівня ураження фонаційного апарату, за наявністю/відсутністю органічних уражень).

3. Корекційна робота з подолання порушень голосу.

Відновлення голосу при функціональних порушеннях голосу. Відновлення голосу при органічних порушеннях голосу.

РОЗДІЛ 4

ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ. ЗАГАЛЬНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ

Тема 4.1. Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення

1. Поняття про ФФНМ.

Поняття про ФФНМ. Сучасні класифікації мовленнєвих порушень: клініко-педагогічна, психолого-педагогічна (за Р. Є. Левіною). Причини та механізми ФФНМ. Психолого-педагогічна характеристика дітей із ФФНМ.

2. Комплексне обстеження дітей із ФФНМ.

Загальна характеристика логопедичного обстеження дитини із ФФНМ. Обстеження немовленнєвих процесів. Обстеження мовлення дітей із ФФНМ. Оформлення мовленнєвої картки.

3. Корекційно-логопедична робота з дітьми з ФФНМ.

Корекційна робота з дітьми, які мають ФФНМ. Організація логопедичної роботи в групах компенсуючого типу для дітей з порушеннями мовлення.

Тема 4.2. Загальне недорозвинення мовлення

1. Поняття про ЗНМ.

Поняття про ЗНМ. Сучасні класифікації мовленнєвих порушень: клініко-педагогічна, психолого-педагогічна (за Р. Є. Левіною). Причини та механізми ЗНМ. Психолого-педагогічна характеристика дітей із ЗНМ. Розробка класифікацій порушень мовленнєвого розвитку з урахуванням принципів аналізу структури дефекту (за Л. С. Виготським). Диференціальна діагностика ЗНМ.

2. Періодизація ЗНМ.

Симптоматика ЗНМ. Специфічні відхилення в формуванні всіх компонентів мовленнєвої діяльності при ЗНМ: фонетико-фонематичної; лексичної; граматичної; зв'язного мовлення. Характеристика ЗНМ I рівня. Характеристика ЗНМ II рівня. Характеристика ЗНМ III рівня. Характеристика ЗНМ IV рівня.

Тема 4.3. Корекція ЗНМ

1. Комплексне обстеження дітей із ЗНМ.

Загальна характеристика логопедичного обстеження дитини із ЗНМ. Орієнтовний та диференціюючий етапи обстеження дитини із ЗНМ. Обстеження немовленнєвих процесів. Обстеження мовлення дітей із ЗНМ. Оформлення мовленнєвої картки.

2. Корекційно-логопедична робота з дітьми з ЗНМ.

Корекційна робота з дітьми, які мають I рівень ЗНМ. Корекційна робота з дітьми, які мають II рівень ЗНМ. Корекційна робота з дітьми, які мають III рівень ЗНМ. Організація логопедичної роботи в групах компенсуючого типу для дітей з порушеннями мовлення.

РОЗДІЛ 5.

ПОРУШЕННЯ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ

Тема 5.1. Писемне мовлення та його порушення.

1. Історичний аспект та сучасний стан проблеми порушень писемного мовлення.

Вклад у вивчення проблеми порушення письма та читання А. Куссмауля, В. Моргана, Д. Гіншельвуда. Патологія читання і письма як ізольоване самостійне порушення, яке спостерігається при локальному мозковому захворюванні - основний напрямок другої половини XIX ст. Вивчення проблеми порушення письма і читання в першій половині XX ст. Внесок у вивчення дисграфій К. Монахова, у вивчення порушень читання, письма та мовлення Ортона. С Мнухін «О врожденной алексии и аграфии». Дослідження М. Хватцева. Вивчення проблеми порушення письма і читання в другій половині XX ст. Внесок Р. Левіної у вивчення дисграфій та дислексій. «Очерки психофизиологии письма» О. Лурія. Клінічний та клініко-психологічний, психофізіологічний, психолінгвістичний та методичний підходи вивчення дисграфії та дислексії.

2. Етіологія порушень писемного мовлення

Етіологія порушень писемного мовлення. Біологічні та соціальні фактори. Причини органічного та функціонального характеру.

3. Поняття про писемне мовлення.

Поняття про письмо та читання.

4. Організація процесу письма

Психофізіологічні механізми процесу письма. Компоненти, що становлять функціональну систему письма (О. Лурія). Мозкова організація процесу письма. Операції процесу письма: аналіз звукового складу слова; переведення фонем чи комплексу фонем в зорову графічну схему-букву; перетворення оптичних знаків (букв) у потрібні графічні накреслення за допомогою рухів руки. Передумови формування навичок письма: високий рівень розвитку усного мовлення, сформованість функціональної бази (когнітивних, сенсомоторних процесів) та операційних компонентів.

5. Організація процесу читання

Читання як процес декодування графічної моделі слова в усномовленнєву форму та як процес розуміння письмових висловлювань. Операції процесу читання: впізнавання, розрізнення та їх співвіднесення з відповідними звуками; злиття звуків у склади та слова (звуковий синтез); співвіднесення звукового образу слова з його лексичним значенням (розуміння прочитаного). Умови успішного та правильного засвоєння букви.

Тема 5.2. Дисграфія. Дислексія.

1. Дисграфія. Симптоматика дисграфії. Класифікація дисграфії

Поняття дисграфії. Критерії відмежування патологічних помилок від непатологічних. Фонетичний та морфологічний принципи письма. Класифікації дисграфії М. Хватцева, О. Токаревої, Р. Лалаєвої, О. Корнева. Поняття дизорфографії. Орфографічна навичка як автоматизований компонент свідомої мовленнєвої діяльності. Умови вироблення орфографічної навички. Хід вирішення орфографічного завдання. Передумови засвоєння правил правопису. Засвоєння графічних зображень букв. Формування мовних узагальнень – основа оволодіння орфограмами. «Чуття мови» Готовність мовленнєвого розвитку дитини.

2. Типи патологічних помилок та їх механізми

Групи помилок (І. Садовнікова): помилки на рівні букви та склади, помилки на рівні слова, помилки на рівні речення. Групи помилок (Є. Соботович, О. Гопіченко):

фонетичні помилки, графічні та оптико-просторові помилки, лексико-граматичні помилки.

3. Дислексія. Симптоматика дислексії. Класифікація дислексій

Поняття дислексії. Дислексія та порушення зорово-просторових функцій.

Дислексія та порушення когнітивних функцій. Дислексія та порушення усного мовлення. Типи помилок при читанні. Класифікації дислексій: за проявами; О. Токаревої, Р. Лалаєвої. Функції фонематичної системи (за В. Орфінською).

Тема 5.3. Корекція порушень писемного мовлення.

1. Обстеження дітей з порушеннями читання і письма

Розділи обстеження дітей з порушеннями письма та читання: анкетні дані, вивчення медико-педагогічної документації; обстеження стану мовленнєвого розвитку дитини; дослідження сукцесивних функцій; дослідження сприймання мовлення на фонетичному рівні; дослідження мовних операцій; дослідження стану звуко-буквених асоціацій та графічних образів букв; дослідження графомоторних навичок; дослідження стану сформованості зорово-просторових функцій; дослідження самоконтролю на письмі; стан процесу читання.

2. Методика логопедичної роботи з подолання порушень писемного мовлення

Принципи побудови корекційної логопедичної роботи. Логопедична робота з подолання фонетичних помилок: диференціація звуків, яка змішуються; формування функцій слухового контролю; формування операцій слухової уваги та слухової пам'яті; формування фонематичного аналізу і синтезу. Рівні звукового аналізу. Логопедична робота з подолання оптико-просторових та графічних помилок: розвиток зорового та буквеного гнозису, зорового аналізу і синтезу; розвиток зорово-просторових уявлень; розвиток зорової пам'яті; розвиток довільної зорової уваги; формування асоціативних зв'язків між центрами мовлення і моторною зоною кори головного мозку; формування самоконтролю; формування уміння дитини орієнтуватися в навколишньому середовищі. Логопедична робота з подолання лексико-граматичних помилок: робота над наголосом; корекція та розвиток граматичної будови мовлення; формування поняття про речення, уточнення структури речення; розвиток навичок морфологічного та синтаксичного аналізу та синтезу; збагачення словникового запасу; розвиток зв'язного мовлення.

3. Профілактика порушень писемного мовлення

Визначення готовності до різних видів мовного аналізу. Визначення просторових уявлень та орієнтації у дітей. Вивчення у дітей графічних навичок.

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Сам. Роб.	Конс.		Лекції	Практ.	Сам. Роб.	Конс.
Розділ 1. ЛОГОПЕДИЧНА РОБОТА ПРИ ДИСЛАЛІЇ, ПОРУШЕННІ ГОЛОСУ, ЗАЙКАННІ										
Тема 1.1. Логопедична робота при дислалії	14	2	2	10		16	1		15	
Тема 1.2. Порухення голосу.	14	2	2	10		16	1		15	
Тема 1.3. Зайкання	14	2	2	10		17	1	1	15	
Розділ 2. РИНОЛАЛІЯ. ДИЗАРТРИЯ. АФАЗИЯ.										
Тема 2.1. Ринопалія	14	2	2	10		17	1	1	15	
Тема 2.2. Дизартрія	14	2	2	10		17	1	1	15	
Тема 2.3. Алалія	14	2	2	10		17	1	1	15	
РОЗДІЛ 3. АФАЗИЯ. ПОРУШЕННЯ ГОЛОСУ										
Тема 3.1. Афазія	14	2	2	10		17	1	1	15	
Тема 3.2. Форми афазії	14	2	2	10		17			15	
Тема 3.3. Порухення голосу.	14	2	2	10		17	1		15	
РОЗДІЛ 4. ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ. ЗАГАЛЬНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ										
Тема 4.1. Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення	14	2	2	10		16		1	15	
Тема 4.2. Загальне недорозвинення мовлення	14	2	2	10		16			15	
Тема 4.3. Корекція ЗНМ	14	2	2	10		16		1	15	
РОЗДІЛ 5. ПОРУШЕННЯ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ										
Тема 5.1. Писемне мовлення та його порушення.	12		2	10		5			5	
Тема 5.2. Дисграфія. Дислексія.	12		2	10		5			5	
Тема 5.3. Корекція порушень писемного мовлення.	18	2	4	10	2	5		1	2	2
Усього годин	210	26	32	150	2	210	8	8	192	2

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Логопедія. Підручник. За ред. М. К. Шеремет. К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с. : іл.
2. Логопедія. Підручник. За ред. М. К. Шеремет. К. : Видавничий Дім «Слово», 2015. 437 с. : іл.

3. Лупінович С. М. Довідник вчителя-логопеда. Тернопіль, 2008. 133 с.
 4. Малярчук А. Я. Обстеження мовлення дітей: Дидактичний матеріал». Київ, 2002. 137 с.
 5. Марченко І. С. Спеціальна методика розвитку мовлення [Текст] : (логопед. робота з корекції порушень мовлення у дошкільників) : навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. Київ : Слово, 2015. 307 с.
 6. Шеремет М. К. Логопедія. Підручник, третє видання, перероблене та доповнене. К. : Видавничий Дім «Слово», 2013. – 672 с.
- Додаткові:*
1. Барищук Т. С. Як усунути вади письма. Дидактичний матеріал. Тернопіль : Навчальна книга, Богдан, 2004. 48 с.
 2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика : Кн. для логопеда. Запоріжжя: Просвіта, 2000. 216 с.
 3. Гаврилова Н. С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. Н.С. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. 200 с.
 4. Гришина О. В. Формування мовленнєвої компетентності дітей з ринолалією. *Логопед.* 2013. № 2. С. 6-13.
 5. Зелінська-Любченко К. О. Теоретичні засади формування експресивного мовлення у безмовленнєвих дітей [Текст]. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.* Серія 5. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Випуск 60. Том 1. С. 370–374.
 6. Зелінська-Любченко, К. О. Діагностика моторної алалії: зарубіжний досвід [Текст]. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* : збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2017. Вип. 10. С. 116–124.
 7. Зелінська-Любченко, К. О. Фізіологічні механізми мовленнєвої діяльності [Текст]. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.* Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. №1(52). С. 277–281.
 8. Крутий К.Л. Створення мовленнєвого середовища: теоретичні засади і практична реалізація. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС Лтд.», 2001. 164 с.
 9. Ласточкіна О. В. Використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності логопеда. *Актуальні питання корекційної освіти.* 2019. Вип. 12.
 10. Ласточкіна, О. В. Діагностика зв'язного мовлення у дітей із тяжкими порушеннями мовлення засобами пізнавальних завдань [Текст]. *Особлива дитина: навчання та виховання.* 2016. №1. С. 47–53.
 11. Логопедично-реабілітаційний супровід дітей із порушеннями психофізичного розвитку [Текст] : монографія. Суми : ФОП Цьома С. П., 2021. 288 с.
 12. Логопсихологія : навч. посіб. К.: Знання, 2010. 293 с.
 13. Мороз, Л. В. Професійна компетентність майбутнього магістра-логопеда [Текст]. *Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика* : Суми : НІКО, 2020. С. 207–208.
 14. Онуфрієнко О. П. Попередження дисграфії в учнів загальноосвітньої школи. *Логопед.* 2013. № 3. С. 14-17.
 15. Павловська Н. Інформаційно-комп'ютерні технології в логопедичній роботі з молодшими школярами загальноосвітньої школи. *Початкова школа.* 2010. № 6. С. 17-21.
 16. Рібцун Ю. В. Види логопедичного масажу в роботі з дітьми із порушеннями мовленнєвого розвитку. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. пр. Кам'янець-

Подільськ. нац. ун-ту ім. Г. Огієнка; гол. ред. П. С. Каньоса. Вип. 14. Кам'янець-Подільський : КПНУ 2013. С. 368–372.

17. Рібцун Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ: програмно-методичний комплекс. К.: Освіта України, 2011. 292 с.

18. Стахова, Л. Л. Взаємодія учителя-логопеда закладу дошкільної освіти з сім'єю дитини з порушеннями мовленнєвого розвитку як вагомий засіб досягнення корекційної мети. *Педагогічні науки : збірник наукових праць*. Херсон, 2017. Вип. LXXIX, т. 2. С. 219–222.

19. Стахова, Л. Л. Розвиток професійної компетентності учителя-логопеда закладу дошкільної освіти як умова ефективної організації корекційно-розвивального процесу. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) : збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2017. Вип. 10. С. 341–351.

20. Стахова, Л. Л. Розвиток фонетико-фонематичних процесів у дітей із порушеннями мовлення засобами музики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5*. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Випуск 73, том 2. С. 82–88.

21. Тарасун В.В. Логодидактика. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 2004. 348 с.

22. Хрестоматія по логопедії / За ред. М. К. Шеремет. К., 2005. 337 с.

23. Шеремет М.К. Фізіологічні і психологічні передумови мовленнєвого розвитку дітей у нормі і патології. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць*. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. № 23. С. 299.

Інформаційні ресурси в мережі інтернет

1. Бібліотека методичних матеріалів для вчителів <https://www.pedrada.com.ua/>
2. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського НАПН України. <http://www.library.edu-ua.net/id/485/>
3. Електронний репозитарій Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка <https://repository.sspu.edu.ua/>
4. Міністерство освіти та науки України – офіційний сайт. <http://www.mon.gov.ua>
5. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського представляє електронний каталог періодичних видань. <http://www.nbuv.gov.ua>

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою)

Мультимедійні презентації до лекційних занять (відповідно теми).